

Συζήτηση με τον **Ηλία Κορδαλή**

Ελένη Πριοβόλου, συγγραφέας: «Καθήκον του πολίτη είναι να μην υποκύπτει, να αφυπνίζεται, να εγείρεται και να δρα»

Με αφορμή την κυκλοφορία του νέου της βιβλίου *Μετά φόβου* από τις εκδόσεις Καστανιώτη, συζητήσαμε με την Ελένη Πριοβόλου διεξοδικά για όλους τους φόβους της εποχής μας αλλά και το πώς θα τους υπερβούμε τόσο ατομικά όσο και κοινωνικο-πολιτικά. Γιατί ειδικά σήμερα δεν φθάνει να καθόμαστε στη σιγουριά του ηλεκτρονικού μας υπολογιστή και να κριτικάρουμε με τους φίλους μας τα πάντα, να παριστάνουμε τους παντογνώστες, να προτείνουμε πολιτικές λύσεις καφενείου, δίχως να έχουμε σχέση με την πραγματική κοινωνικο-πολιτική ζωή και τα πολλαπλά προβλήματα του κάθε ξεχωριστού ανθρώπου.

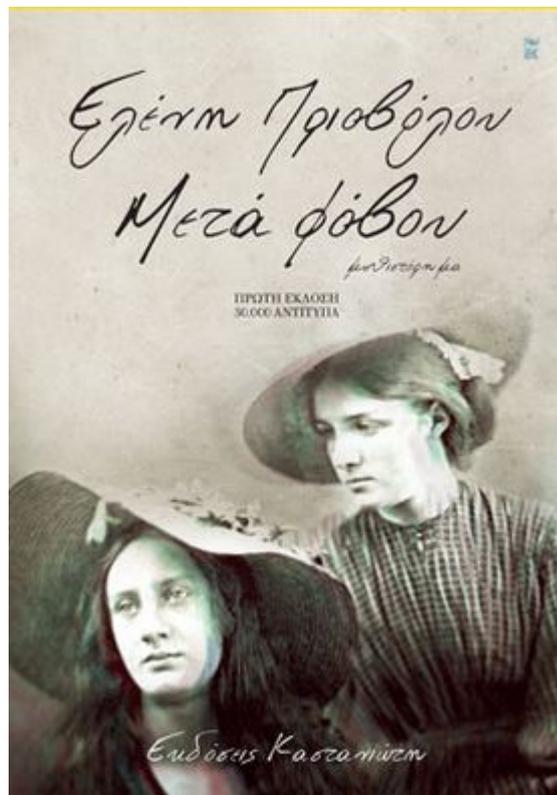
□ **Ελένη, κυκλοφόρησε το καινούργιο σου μυθιστόρημα *Μετά φόβου* από τις εκδόσεις Καστανιώτη. Κάνε μας μια πρώτη αφηγηματική ξενάγηση στο ιστορικό-κοινωνικό-πολιτικό υπόβαθρο του βιβλίου σου.**

Η ιστορία των γεγονότων αρχίζει από το έτος 1916 και λαμβάνει χώρα στην περιοχή της Αιτωλίας, αλλά κυκλώνει ολόκληρο τον Ελλαδικό χώρο.

Η εποχή έχει μεγάλο λογοτεχνικό ενδιαφέρον καθώς οι άνθρωποι της υπαίθρου της εν λόγω εποχής, συντύχαιναν με τους μύθους και τις δοξασίες. Ήταν υποταγμένοι στο εθιμικό δίκαιο, ως θέσφατο, και οι εδραιωμένες πεποιθήσεις περί θρησκείας και ηθικής καθόριζαν ολόκληρη τη δράση. Η ζωή εξελισσόταν γύρω από το ιεροτελεστικό της Ορθόδοξης Παράδοσης, με πλήρη άγνοια της πολιτιστικής συνέχειας από τα Ορφικά και τα Βακχικά ως το Θείο Δράμα. Επίσης οι εποχές εκτελούσαν τον κύκλο τους φυσικά και αβίαστα μέσα από την σπορά, την ανάπτυξη, την ωρίμανση και τη συγκομιδή της κάθε σοδιάς.

Στα χαρακώματα της Ευρώπης μαινόταν ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος ενώ την Ελλάδα ταλάνιζε ο Εθνικός Διχασμός.

Παρότι την εν λόγω περιοχή δεν την άγγιξε άμεσα ο πόλεμος, εν τούτοις γεύτηκε όλα τα δεινά του Διχασμού, από το φασιστικό κίνημα των Επιστράτων, μέχρι το ανάθεμα εναντίον του Βενιζέλου και βίωσε όλες τις συνέπειες της πολιτικής αστάθειας και των ποικίλων στρατιωτικών κινήματων που δημιουργούσαν έναν διαρκή φόβο και αγωνία για το αύριο.

Η εκπαιδευτική διαδικασία, ακόμα και μετά το πλήθος των μεταρρυθμίσεων, παραμένει στάσιμη και χωρίς να ανοίγει ορίζοντες στις νέες γενεές. Προσηλωμένη στο τρίπτυχο, πατρὶς, ὀρθοδοξία, οἰκογένεια, προσπαθεῖ να χειραγωγεί τους νέους, οι οποίοι με τις καθημερινές τους επαναστάσεις δεν καταφέρνουν παρά να δημιουργήσουν πρόσκαιρες οάσεις στην έρημο. Είναι συνάμα η εποχή που ο παλιός αναρχοκοινωνισμός ή πρώιμος σοσιαλισμός οργανώνεται και το ΣΕΚΕ έχει πιά μορφή κανονικού κόμματος.

□ **Πώς και γιατί επέλεξες αυτές τις δύο πρωταγωνίστριες, τα «δύο κορίτσια, φίλες επιστήθιες, σχεδόν αδελφές», την Αρίστη και τη Διαλεχτή; Ακόμα και τα ονόματά τους είναι ξεχωριστά. Θέλεις μ' αυτό τον τρόπο να 'συμβολίσεις' κάτι σε κάθε μια απ' αυτές;**

Όντως σε κάθε βιβλίο μου τα ονόματα των ηρώων περιέχουν και τον ανάλογο συμβολισμό. Η

Αρίστη είναι ό,τι λέει το όνομά της και η Διαλεχτή επίσης. Οι δυο εκφράζουν τις δυο τάσεις της ίδιας της κοινωνίας. Η Αρίστη της μαχόμενης και ανατρεπτικής και η Διαλεχτή αυτής που επαναπαύεται στα κεκτημένα, εγκλωβίζεται στο φόβο, καθαγιάζει τα μέσα και ως εκ τούτου δεν εξελίσσεται.

Δεν τις επέλεξα. Μάλλον με επέλεξαν για να υποδυθούν τα μοντέλα δράσης και αντίδρασης. Για να γίνει η σύγκριση των δυο επιλογών. Της υποταγής στο φόβο και της διαρκούς πάλης αλλά και έρευνας για την αναζήτηση των πηγών και αιτίων του φόβου και ένεκα αυτού της υποταγής. Η Αρίστη επιλέγει το δρόμο αναζήτησης της ατομικής και κοινωνικής ελευθερίας όχι σαν γυναίκα, αλλά κυρίως σαν άνθρωπος και σαν πολίτης. Η Διαλεχτή οχυρώνεται στο φόβο και ζητάει κουκούλι προστασίας. Η Αρίστη συνθλίβεται στις μυλόπετρες των γεγονότων αλλά έχει εξελίξει τον εαυτό της και συνέβαλε στην εξέλιξη της κοινωνίας. Η Διαλεχτή έμεινε στάσιμη, πάντα φοβισμένη και πάντα αδρανής μέχρι που ο φόβος της έγινε φοβία και φυσικά διαταραχή.

□ Ζούμε τελικά σε μια εποχή ατελείωτου φόβου. Στις προσωπικές σχέσεις, στην κοινωνικο-πολιτική ζωή, στις διεθνείς εξελίξεις. Φόβος τόσο για τα 'εντός' των συνόρων όσο και για τα 'εκτός'. Πώς πιστεύεις ότι αντιδρούν σήμερα οι πολίτες, αλλά το πιο σημαντικό πώς πρέπει να αντιδράσουν για να αλλάξει κάτι θετικά στις ζωές τους; Τόσο σε ατομικό, όσο και σε κοινωνικο-πολιτικό επίπεδο;

Ας αρχίσω από το τέλος. Οι άνθρωποι στη μεγάλη πλειοψηφία δεν έχουν εκπαιδευτεί ως πολίτες αλλά ως πελάτες μιας αμιγώς πελατειακής δημοκρατίας. Για χρόνια καλλιεργείται τόσο στο ατομικό όσο και στο κοινωνικό επίπεδο ο ατομοκεντρισμός. Το εγώ υπερτερεί του εμείς. Ακόμα και αν στην κοινωνία αναπτύσσεται μια μορφή αλληλεγγύης σε συνθήκες φτωχοποίησης, τούτη η τάση έχει περισσότερο την έννοια της φιλανθρωπίας παρά της ανατροπής.

Φυσικά υπάρχουν και οι συλλογικότητες με πολιτική συνείδηση και δράση, αλλά ούτε αυτές έχουν βαθιά γνώση για να προχωρήσουν σε ριζοσπαστικές μεταβολές στη χώρα. Δρουν μέσα στα πλαίσια μιας μειοψηφίας. Ο κόσμος παγιδευμένος στους μύριους φόβους δεν ακολουθεί.

Τα «Μέσα Μαζικής Αποχώνωσης» γνωρίζουν καλά το παιχνίδι διασποράς φόβου μέσα από τα δελτία ειδήσεων και των μύριων εκπομπών για την ενημέρωση του πολίτη.

Υπάρχει απόλυτη σύγχυση. «Επαναπαύσου στο κόκκαλο που σου πετούν τώρα, γιατί αύριο δεν θα το έχεις ούτε αυτό». Έτσι ο πολίτης, αδαής περί των αιτίων, προτιμάει να φυτοζωεί

από το να διεκδικεί, να λαμβάνει μέρος στις αποφάσεις, να οργανώνεται, να απαιτεί. Δεν καταλαβαίνει πως ούτε καν τους αντιπροσώπους του στη Βουλή δεν στέλνει ανεπηρέαστα. Πάντα εκ των υστέρων κρίνει αφού περάσει από τους μηχανισμούς του πελατειακού κράτους και διαψευστεί. Τούτο δε φαίνεται να είναι θέμα της δικής μας χώρας. Αυτό που λέγεται Παγκοσμιοποίηση δεν είναι παρά η επιβολή του ολιγαρχικού πλούτου σε όλον τον κόσμο. Αυτό που πάει να δημιουργηθεί δεν είναι μια Παγκόσμια κοινωνία, αλλά τρομοκρατία εκ μέρους των δυνατών προς τους αδύναμους.

□ **Σ' αυτή την παράξενη εποχή του ολοκληρωτικού φόβου πηγαίνεις κάθε εβδομάδα σε δεκάδες σχολεία σε όλη την Ελλάδα και έρχεσαι σε επαφή με εκατοντάδες μαθητές. Τα νέα παιδιά, πιστεύω, ότι είναι ο πιο ευαίσθητος σεισμογράφος της εποχής μας. Πες μας για τις εμπειρίες σου από τις επαφές σου με τους μαθητές. Και πώς βλέπεις τα νέα προτεινόμενα εκπαιδευτικά μοντέλα;**

Όντως επισκέπτομαι σχολεία και συνομιλώ με μαθητές όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων. Φυσικά όχι με βούληση της Πολιτείας και ούτε πρόκειται για τον κανόνα στα πλαίσια της Εκπαιδευτικής διαδικασίας. Βρίσκομαι σε σχολεία χάρη στους εκπαιδευτικούς που ακόμα «αυθαιρετούν» και έχουν το σθένος ή και το πάθος να προσφέρουν στα παιδιά κάτι και πέρα από το επιβαλλόμενο πρόγραμμα. Τα παιδιά είναι όμως μουδιασμένα και μοιάζουν κουρασμένα. Αμφισβητούν, αλλά περισσότερο με τα μάτια παρά με τις λέξεις. Έχουν τεράστια πληροφόρηση αλλά όχι γνώση. Δεν έχουν το χρόνο για να μετατραπεί η πληροφορία σε γνώση άρα και σε βαθιά κριτική σκέψη. Σ' αυτή τη νέα γενιά που βιώνει με τον πιο τραγικό τρόπο την παρατεταμένη οικονομική κρίση προσπαθούν να εφαρμόσουν νέα εκπαιδευτικά μοντέλα που στόχο τους έχουν το να παράγουν μαζικά, νέες στρατιές «εξαρτημάτων» δίχως κριτική σκέψη και ιστορική πολιτική γνώση. Δεν στοχεύουν να βγάλουν πολίτες αλλά υπηρέτες ενός απάνθρωπου οικονομικού μοντέλου.

□ **Στο σχολικό βιβλίο της Β΄ Γενικού Λυκείου Πολιτική Παιδεία του Παύλου Φ. Μάραντου (έκδοση 2016) στις σελίδες 44-45 ταυτίζεται ο φασισμός με τον κομμουνισμό:**

«Πρόκειται για πολιτεύματα που επιβάλλονται είτε με τη βία (ψυχική ή σωματική) είτε με άλλους τρόπους(π.χ. προπαγάνδα, διαφήμιση). Επιβάλλουν ίδιους τρόπους σκέψης και κρίσης σε όλους. Στόχος τους είναι ο περιορισμός της ελευθερίας του ατόμου...».

Αναγκάζονται οι καθηγητές το έτος 2017 να διδάξουν στους μαθητές τα παραπάνω, να κάνουν τα παιδιά στην τρυφερή ηλικία των 16 ετών βαθιά αντικομμουνιστές... Φυσικά, επισημαίνεται ότι όποιος καθηγητής δεν αντιδρά στον ανωτέρω εξαναγκασμό είναι συνένοχος.

Ας αρχίσουμε από το τέλος. Ο καθηγητής που διδάσκει μια τέτοια εκδοχή, μπορεί και να την πιστεύει επειδή και αυτός έτσι τη διδάχτηκε και δεν αναζήτησε τις πηγές γνώσης του αντικειμένου. Ή επίσης μπορεί να είναι η ιδεολογική του θέση και να συμφωνεί με τον συντάκτη του σχολικού εγχειριδίου. Όμως η προπαγάνδα κάνει πολύ καλά τη δουλειά της. Θυμάμαι τη χρονιά που πήγα να παραλάβω το απολυτήριο γυμνασίου. Δεν έχω στοιχεία για το πώς έγινε και μου έδωσε η γυμνασιάρχης ένα βιβλίο για να το διαβάσω. Υποπτεύομαι πως επειδή γνώριζε την ιδεολογική ταυτότητα της οικογένειάς μου και όπως όλα έδειχναν θα ήμουν τον ερχόμενο χρόνο φοιτήτρια, δηλαδή οινεί μαρξίστρια. Ήταν το βιβλίο «Υπό το λυκόφως του Μαρξισμού» κάποιου πανεπιστημιακού, ονόματι Ιωάννου Κορδορούμπα.

Καταλαβαίνετε λοιπόν ότι η εκπαιδευτική δομή, από τότε έως σήμερα έχει την ίδια βάση. Η αστική δημοκρατία διατηρεί μια στάση «ψυχροπολεμική». Ας ερμηνεύσουμε όμως τους όρους και από εκεί να αρχίσει ο επαναπροσδιορισμός. Κομμούνα σημαίνει κοινωνία. Και ο άνθρωπος εντός της υπάρχει ως οντότητα. Ο Φασισμός κατασκευάζει κοινωνίες τύπου Αρίας φυλής και από εκεί αρχίζει το σκουλήκι του ρατσισμού τρώει το πνεύμα της κοινωνίας. Πρέπει λοιπόν ο εκπαιδευτικός να έχει βαθιά γνώση των όρων για να μπορέσει να δει και ο ίδιος τη μεγίστη διαφορά.

«Πολλοί πάλι είναι οι δημιουργοί που ενώ αμφισβητούν με τα έργα τους το κάθε καθεστώς, συγχρωτίζονται με τις δομές του, για να γίνονται αναγνωρίσιμοι. Αυτή τη στάση προσωπικά δεν την συμμερίζομαι»

□ Η νέα γενιά αντιδρά, αμφισβητεί όλα όσα τις λανσάρουν με 'χρυσάφενια περιτυλίγματα' ή είναι παθητικός δέκτης;

Τα παιδιά ψάχνουν για μια χαραμάδα φως, βαδίζοντας σε ένα σκοτεινό τούνελ. Είναι σαν πειραματόζωα. Αν ήξεραν τι προτείνεται για τις ζωές τους θα αντιδρούσαν με τον ένα ή άλλο τρόπο. Όμως όλα γίνονται γι' αυτά χωρίς αυτά. Στα πρώτα χρόνια, νηπιαγωγείο και πρώτες τάξεις του δημοτικού, καταργείται κάπως ο δασκαλοκεντρικός τρόπος διδασκαλίας. Όμως από εκεί και πέρα επανέρχεται ξανά, τα προγράμματα σπουδών εντατικοποιούνται με

στόχο μόνο την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα παιδιά δεν προλαβαίνουν όχι μόνο να αντιδράσουν αλλά ούτε να σκεφτούν αυτό που τους συμβαίνει. Συνένοχοι φυσικά είναι και οι γονείς, που πιέζουν με τον τρόπο τους γι' αυτό που οι ίδιοι θεωρούν επιτυχία. Έτσι εγκλωβίζονται στο συμβάν και δεν ασχολούνται καν με το σημαίνον. Θέλει αλλαγή προσανατολισμού ολόκληρη η εκπαιδευτική διαδικασία με τους μαθητές στο «κέντρο» και όχι στην «περιφέρεια.»

□ **Δεν πηγαίνεις, όμως, να μιλήσεις μονάχα στα σχολεία. Πηγαίνεις και σε δεκάδες Λέσχες (εργατικές, πολιτιστικές, ανάγνωσης, βιβλίου, κ.α.). Πες μας για τις συζητήσεις σου με τον απλό κόσμο, τα ερωτήματά του, τις ανησυχίες του, τους προβληματισμούς του.**

Παρευρίσκομαι όπου με προσκαλούν. Είναι πολίτες που γνωρίζουν πια ότι θα τους μιλήσω καθαρά και ξάστερα για ό,τι πιστεύω, αλλά με βάση τις αρχές του διαλόγου.

Όμως πια οι άνθρωποι, ακόμα και οι πολιτικοποιημένοι ακούνε προσεκτικά αλλά σπάνια τοποθετούνται. Αμήχανοι και απορημένοι μοιάζουν. Αυτοί που ρωτούν δε θέλουν πιά ούτε διαπιστώσεις για το πώς φτάσαμε ως εδώ, ούτε αυτοκριτικές ούτε ευχολόγια. Θέλουν λύση. Το δυσάρεστο είναι ότι δεν έχουν συνειδητοποιήσει ότι η λύση δεν έρχεται από πάνω αλλά από τη βάση. Εκκινεί από τη συνειδητοποίηση ότι ο πολίτης είναι η δύναμη και όχι ο πολιτικός.

Γενικά πιστεύω πως ο διάλογος αργεί ακόμα να αρχίσει στην ευρεία κοινωνική βάση. Όμως, όπως και να έχει, έχουν δημιουργηθεί ένα πλήθος αναγνωστικές λέσχες-κυρίως από γυναίκες- και ασχολούνται με τις αναγνώσεις βιβλίων προκειμένου να μην πέσουν στην αβελτηρία. Αυτή η τάση, δυστυχώς, δεν αναπτύσσεται στη νέα γενιά- εξαιρείται πάντα η μειοψηφία που κάνει τη διαφορά- η οποία όσο πάει αφήνεται έρμαιο στη δύναμη των πολυμέσων, όχι ερευνητικά και γνωστικά, αλλά σαν παθητικός δέκτης των συμβάντων.

□ **Από πάνω σου αιωρείται ο κόφτης συνεχώς! "Κόβεσαι" είτε απ' την αρχή είτε στη συνέχεια σχεδόν από παντού (συνεντεύξεις σε εφημερίδες και περιοδικά, κ.α.). Η αγάπη, όμως, του απλού κόσμου, την ίδια στιγμή, μεγαλώνει για σένα και το έργο σου. Σε καλούν σ' ολόκληρη την ελληνική επικράτεια, ανεβάζουν σε θεατρικά δρώμενα παιδικά σου βιβλία.**

Όπως κάθε θέμα και τούτο είναι για μένα πολιτικό. Αυτού του τύπου η δημοκρατία-κοινοβουλευτική, αντιπροσωπευτική- εκτός από την κεντρική εξουσία, αποτελείται και από

άπειρους μικρούς εξουσιαστικούς κύκλους, ολιγαρχικού, προσωποπαγούς, χαρακτήρα, Και όπως τοποθετείς στην ερώτησή σου το θέμα, δεν με βρίσκει σύμφωνη. Δεν κόβομαι από κάποιον κόφτη. Εγώ, συνειδητά, αποκλείω τον εαυτό μου από κάθε είδους προσέγγιση και συναλλαγή. Διότι η εξουσία από την μικρότερη ως την κεντρική αυτό που επιζητεί είναι να έχει γύρω της έναν κύκλο ημετέρων, για να υπάρξει. Θα μπορούσα να περιφέρομαι κάνοντας συστημικές γνωριμίες και τότε δε θα μιλούσαμε για κανένα κόφτη.

Όμως είναι βαθιά η πίστη μου στην τέχνη που είναι αντίπαλη και κριτική προς κάθε μορφής εξουσία. Όντως είναι πολλοί οι εκπαιδευτικοί και επιμέρους άνθρωποι που ασχολήθηκαν με το έργο μου. Είτε σε προγράμματα φιλαναγνωσίας, είτε ανεβάζοντας θεατρικές παραστάσεις, είτε κάνοντας σενάρια. Θυμάμαι την παράσταση του «Τρυφεράκανθου» από την Βίκυ Ιακωβάκη στο αντιρατσιστικό φεστιβάλ στα Τρίκαλα.

Επίσης πρόσφατα ο σκηνοθέτης Βασίλης Ντούρος έκανε σενάριο το μυθιστόρημά μου «Τα χάρτινα πουλιά», πήρε την έγκριση του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, αλλά κόπηκε από την ΕΡΤ. Στην τελευταία περίπτωση δεν είμαι σε θέση να γνωρίζω ποιος κόφτης πέρασε.

□ **Στο δημοψήφισμα της 5ης Ιουλίου 2015 με κείμενο σου παρότρυνες τον κόσμο να ψηφίσει ΟΧΙ! Η συντριπτική πλειοψηφία των συγγραφέων όμως όχι απλώς στρατεύτηκαν με το ΝΑΙ αλλά προσπαθούσαν με κάθε μέσο και τρόπο να κατατρομοκρατήσουν τον ελληνικό λαό. Οι λεγόμενοι 'πνευματικοί άνθρωποι του τόπου' ακόμη μια φορά στο πλευρό των απανταχού κυρίαρχων κύκλων.**

Επαναλαμβάνω και τώρα. Ο καθένας τότε, μέσα στην ασάφεια που επικρατούσε έδινε και έναν άλλο ορισμό στο Ναι και το Όχι. Αλλά και από μέρους της Κυβέρνησης ήταν μια πλεκτάνη. Για μένα το όχι ήταν ξεκάθαρο στο μυαλό. Δεν έλεγα Όχι στην όσμωση των λαών με την έννοια της ομοσπονδίας ή της αλληλέγγυας ένωσης των Ευρωπαϊκών κρατών. Ούτε φυσικά και των κρατών όλης της γης αν ήταν μπορετό. Γιατί αυτό σημαίνει διεθνισμός, όπως εγώ τον έχω στο μυαλό μου. Έλεγα όχι στην ολιγαρχία των λεγόμενων αγορών που φτωχοποιεί τους πιο αδύναμους οικονομικά λαούς προς όφελος των ολίγων. Και το όχι που έγινε ναι; Αυτό δεν είναι ένα κυρίαρχο θέμα και ζητούμενο; Και ούτε νομίζω ότι η συντριπτική πλειοψηφία του λεγόμενου πνευματικού κόσμου στρατεύτηκε με το ναι. Ήταν απλώς απόντες. Θαρρώ πως παρήλθαν οι καιροί που οι πνευματικοί άνθρωποι, λογίζονταν και ήταν πρωτοπορίες στα μεγάλα κινήματα.

□ **Ο Άντερς Λουστγκάρτεν, πολυβραβευμένος συγγραφέας, ένα απ' τα σημαντικότερα ονόματα της βρετανικής σκηνης ήρθε στην Αθήνα τον περασμένο**

Δεκέμβρη για να παρακολουθήσει το αθηναϊκό ανέβασμα του έργου του Λαμπεντούζα στο Θέατρο του Νέου Κόσμου. Μεταξύ άλλων έδωσε, πιστεύω, και μια εκπληκτική συνέντευξη στο Δημήτρη Γεωργόπουλο (εφημερίδα Documento, Κυριακή 11 Δεκέμβρη 2016) όπου αναλύει διεξοδικά τη σημερινή κατάσταση. Ειδικά για την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ λέει:

«Η κατ' όνομα μόνο αριστερή κυβέρνηση απέτυχε παταγωδώς στους στόχους της, ίσως από άγνοια ή από αλαζονεία. Δεν κατάλαβε πώς λειτουργεί η Ε.Ε.. Η Ευρώπη δεν θα της έδινε ποτέ τίποτε από αυτά που είχε υποσχεθεί η ελληνική κυβέρνηση στους ψηφοφόρους της. Αν ήθελε να δώσει όλα όσα είχε υποσχεθεί έπρεπε να εγκαταλείψει την Ε.Ε....».

Εσύ τι πιστεύεις;

Εγώ πιστεύω ότι μια χώρα σαν την Ελλάδα, με μικρή παραγωγή, χωρίς βαριά βιομηχανία και οικονομία μεσιτών, δεν ενοποιείται νομισματικά με τους κολοσσούς. Αυτό και μόνο πρέπει να μας βάλει σε υποψία για τα σκοτεινά παιχνίδια των Κυβερνήσεων με τους οικονομικούς κύκλους.

Μοιάζει με ένα καλοστημένο παιχνίδι εξάρτησης και υποθήκευσης του μέλλοντος. Η χώρα δεν θα είναι ποτέ πια ανεξάρτητη, αν λάβουμε υπόψη πόσα χρόνια χρειάστηκαν για να απαλλαγεί από προηγούμενες δανειακές εξαρτήσεις. Η χώρα έπρεπε να αποχωρήσει με τα πρώτα σημάδια της κρίσης και να επανέλθει στο εθνικό νόμισμα. Όσο για την κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ, που κλήθηκε να αναλάβει τη διαχείριση της εξουσίας σε συνθήκες προτεκτοράτου, είναι αλήθεια ότι, ήταν προδιαγεγραμμένη η αποτυχία. Όχι τόσο λόγω απειρίας αλλά ένεκα έλλειψης βούλησης και ριζοσπαστισμού. Όμως είναι η κορφή ενός παγόβουνου που άρχισε από τον προπερασμένο αιώνα.

Αν ανατρέξει κάποιος στις δημοσιεύσεις του «Νέου Αριστοφάνη», θα δει τα σκίτσα και θα τρομάξει. Τηρουμένων των αναλογιών η Ελλάδα βρίσκεται ανέκαθεν πάνω στην κλίση του Προκρούστη και οι Κυβερνώντες ακολουθούν από ιδρύσεως του νέου Ελληνικού Κράτους, ξενόδουλη πολιτική.

□ **Στα παραπάνω πλαίσια και ο γνωστός μας, επίσης, Βρετανός σκηνοθέτης Κεν Λόουτς με τη νέα του συγκλονιστική ταινία «Εγώ, ο Ντάνιελ Μπλέικ» στέλνει και το δικό του μήνυμα ενάντια στην καπιταλιστική ζούγκλα της εποχής μας...Στην**

Ελλάδα υπάρχουν τέτοιοι δημιουργοί και καλλιτέχνες που αμφισβητούν τον καπιταλιστικό κανιβαλισμό;

Φυσικά και θα υπάρχουν. Δε μπορώ να φανταστώ πως αυτό που γίνεται σε παγκόσμια κλίμακα, δεν αμφισβητείται από τους ανθρώπους της τέχνης στη χώρα μας. Μπορεί να μην τοποθετούνται δημόσια, έκαστος για τους δικούς του λόγους. Αλλά τα έργα είναι εκεί για να κάνει ο καθένας τις αναγνώσεις του. Δεν έχει πέσει στην αντίληψή μου έργο τέχνης που να υμνεί τον καπιταλισμό, την παντοκρατορία των τραπεζών, τον πόλεμο, την αποικιοκρατία. Η τέχνη είναι από τη φύση της εναντίον όλων αυτών των δεινών που μαστίζουν την ανθρωπότητα. Γι' αυτό πρέπει να ξεχωρίσουμε το έργο από την έκφραση της δημόσιας γνώμης του δημιουργού ή της δημόσιας καταδίκης αυτών των συστημάτων.

Πολλοί πάλι είναι οι δημιουργοί, που ενώ αμφισβητούν με τα έργα τους το κάθε καθεστώς, συγχρωτίζονται με τις δομές του, για να γίνονται αναγνωρίσιμοι. Αυτή τη στάση προσωπικά δεν την συμερίζομαι.

□ Μέσα σε όλα τα δεινά, ένεκα της τεράστιας παγκόσμιας κρίσης, η Ελλάδα γίνεται 'αποθήκη ψυχών'. Αρκεί μόνο η καθημερινή έμπρακτη αλληλεγγύη μας ή χρειάζονται και άλλες κινηματικές-πολιτικές δράσεις;

Άμεση απόρροια των νέων ιμπεριαλιστικών πολέμων (Συρία, Λιβύη, Ιράκ, κ.α.) αποτελούν τα νέα τεράστια προσφυγικά-μεταναστευτικά ρεύματα. Οι ιμπεριαλιστικές δυνάμεις καταστρέφουν ολοσχερώς κυρίαρχες, μέχρι πρότινος, χώρες και μετά υψώνουν φράκτες πάσης φύσεως για τους απελπισμένους πληθυσμούς που προσπαθούν να βρουν μια διέξοδο απ' την ολοκληρωτική φρίκη και την καταστροφή.

Όμως, όπως σε κάθε τέτοια περίοδο, αναδεικνύεται η έννοια του ανθρωπισμού από τη μια μεριά και της κερδοσκοπίας από την άλλη. Και ενώ οι ατομικές προσπάθειες έχουν την έννοια της φιλανθρωπίας- και μια αθώτητα τρόπον τινά- όλες αυτές οι εταιρείες αλληλέγγυων, θα πρέπει να μας προβληματίζουν. Εκεί κινείται πακτωλός χρημάτων που κανένας δεν γνωρίζει πού ακριβώς διοχετεύεται. Και επειδή έχει στηθεί ένα νέο παιχνίδι κερδοσκοπίας σε βάρος ανθρώπων που έχασαν ό,τι είχαν, θα πρέπει να εγερθεί η εν υπνώσει κοινή γνώμη.

Όσο για την Ευρώπη και τις πολιτικές της για τους πρόσφυγες, εδώ και αν θα πρέπει να είμαστε καχύποπτοι με τις αποφάσεις των διευθυντηρίων. Και να μην ξεχνάμε ότι είναι άλλο πράγμα ο Διεθνισμός και άλλο η Παγκοσμιοποίηση. Δεν πρέπει να συγχέουμε τις έννοιες. Στα

πλαίσια του διεθνισμού λοιπόν καθίσταται επιτακτική η ανάγκη προώθησης των προσφύγων στις χώρες επιλογής τους και όσοι μένουν εδώ, όπως έμειναν και παλιότερα, να ενταχθούν στον κοινωνικό ιστό. Αλλιώς από το περιθώριο όπου σπρώχνονται θα καταστούν ασφαλείς εχθροί. Η Ανέχεια θα τους αναγκάσει.

□ **Απ' όλη τη συζήτησή μας φαίνεται ότι σ' ολόκληρο τον κόσμο αναδύεται ο 'νέος' σκοταδισμός, η ολοκληρωτική βαρβαρότητα: 'Μαύρο' εναντίον 'μαύρου', 'επίσημος σκοταδισμός' εναντίον 'αιρετικού σκοταδισμού'. Τα διεθνή κοινωνικο-πολιτικά κινήματα αντίστασης και ανατροπής στο περιθώριο της ιστορίας, οι απελευθερωτικές-επαναστατικές ιδέες στην παρανομία ή στη ναφθαλίνη;**

Η εποχή μας σε σχέση με το απώτερο ή απώτατο μέλλον, διάγει τον μεσαίωνα της. Σε όλους τους καιρούς και σε όλες τις εποχές οι κοινωνίες περνούν από τις «μεσαιωνικές» δομές στην «αναγέννηση» και τανάπαλιν. Είναι η διαδικασία φθοράς των εφαρμοσμένων πολιτικών που απαιτεί τις αλλαγές. Ρόλος της κάθε εξουσίας είναι να διοχετεύει στο κύτταρο των μαζών το φόβο για να κρατάει σε ομηρία την ελεύθερη σκέψη. Καθήκον του πολίτη είναι να μην υποκύπτει, να αφυπνίζεται, να εγείρεται και να δρα. Όσο για τις ιδέες, ούτε στην παρανομία ούτε στη ναφθαλίνη.

Είναι εκεί, αρχέγονες, για να πιαστούν από την αρχή. Οι έννοιες ελευθερία, ισότητα, δικαιοσύνη, για να υλοποιηθούν, απαιτούν σκεπτόμενους και κριτικούς πολίτες. Δεν επιβάλλονται ούτε υλοποιούνται χωρίς την αφύπνιση των λαών. Και αν μοιάζει ο δρόμος ουτοπικός, ας καθίσει ο καθένας να μιλήσει με τον εαυτό του και να σκεφτεί την ατομική του ευθύνη και με ποιο τρόπο συμβάλει στην αλλαγή που επιθυμεί.

Ειδικά σήμερα δεν φθάνει να καθόμαστε στη σιγουριά του ηλεκτρονικού μας υπολογιστή και να κριτικάρουμε με τους φίλους μας τα πάντα, να παριστάνουμε τους παντογνώστες, να προτείνουμε πολιτικές λύσεις καφενείου, δίχως να έχουμε σχέση με την πραγματική κοινωνικο-πολιτική ζωή και τα πολλαπλά προβλήματα του κάθε ξεχωριστού ανθρώπου.

□ **Ο Πάμπλο Νερούδα έγραφε πως: «Μπορείς να κόψεις όλα τα λουλούδια. Δεν μπορείς όμως να εμποδίσεις την Άνοιξη νά 'ρθει». Τι λες, θα τη ζήσουμε αυτή την Άνοιξη, Ελένη;**

Δεν είμαι προφήτης. Αγωνίζομαι την κάθε στιγμή για την «Άνοιξη». Θεωρώ ότι η άνοιξη της κάθε κοινωνίας είναι η νέα γενιά. Για τούτο λέω: Έϊ, εσείς εκεί πάνω στις κορυφές της εξουσίας και γονείς, «μην αποκεφαλίζετε τα άνθη του μέλλοντός μας!»

Απόσπασμα της συνέντευξης δημοσιεύθηκε στο ΠΡΙΝ, 12.3.2017